

KULDMUNA

NR 36

VEEBRUAR 2013

Sa loed Tabasalu lasteaed Tibutare uudistelehte.

Piirid meis ja meie ümber...

- Minu laps on eriline, sellepärast ta nii käitubki.
- Piirid pole olulised, vaid lapsele tuleb kõike kannatlikult ja pikalt seletada.
- Ema ütleb nii, aga isa arvab naa. Kuidas see väljendub lapse käitumises?
- Lapse jonn on tema tahtejõu ja tugeva isiksuse väljendus.
- Kui me (täiskasvanud) kehtestame lapsele ranged piirid, siis me pärsime tema arengut.
- Kui lapsel ei ole piire, siis ta saab ise välja selgitada oma oskuste ja võimete piirid.
- Piiride seadmine – see tähendab keelde ja karistusi.
- Ühine reeglite kehtestamine (laps ja täiskasvanu) annab lapsele suurema motiveerituse neid reegleid järgida ning ellu viia.
- Piiririkkumiste taga peitub vajadus kindluse ja selguse järele.
- Piiride puudumine muudab lapsed ebakindlaks ja tasakaalutuks.

Tule koolitusele ja saa teada, kas ja miks vajavad lapsed piire.

Lugemist teemal:

Michael Winterhoff „Kuidas meie lastest kasvavad väikesed türannid?“

Jan-Uwe Rogge „Lapsed vajavad piire, vanemad seavad piire“

14.märtsil kell 17.30

Tibutare saalis

koolitus
**„Piiride
kehtestamine“**

koolitaja Aivar Haller
(Eesti Lastevanemate Liit)

ÕNNITLEME

9.märts - ANNELI KÜBARSEPP

9.märts – ANNA SÕÖRD

14.märts – RIINU VAIKNE

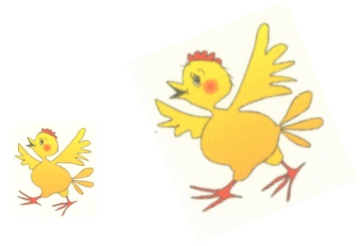
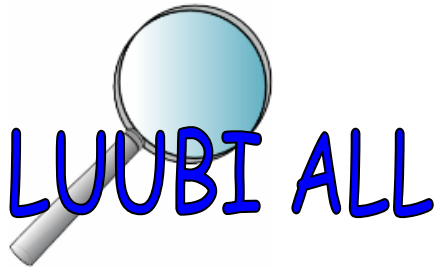
21.märts – PIRJE KURVITS

27.märts – KAIRE KOLLOM

30.märts – VAIKE AKSBERG

31.märts – LEA TREIBERG

Rubriigis LUUBI ALL tutvume igas Kuldmuna numbris ühe Tibutare töötajaga lähemalt.
Valiku, kellest millises lehenumbris juttu tuleb, otsustab loos.

Seekord on luubi all Kröllide rühma õpetaja **GAIDI PAHVERK**.

Gaidi lumises Vääna-Jõesuu mererannas (foto: erakogu)

Sünniaeg, tähtkuju 7.juuni 1976, Kaksikud

Kellena Sa Tibutares töötad
Kröllide rühma õpetaja

Kaua Sa oled Tibutares töötanud
Endalegi üllatuseks juba 16 aastat, alates 1996.aasta jaanuarist.

Kuidas sattusid lasteaeda tööle
Õppides Pedagoogilises seminari käisin praktikal Tibutare lasteaias. Kooli lõpetades sai alguses majas askeldatud, kus vaja. 1996.aastal avati uus rühm, mis sai nimeks Kröllid ja kuhu mina ennast sisse seadsin. Ja olen siin tänaseni.

Mis meeldib sulle sinu töö juures kõige enam
Meeldib vaheldusrikkus, kõik päevad on erinevad ega sarnane üksteisega. Olenemata ilmast ja aastaajast saab olla õues. Ja mis seal salata – meeldivad lapsed oma siira oleku ja rõõmsameelsusega. Sõbralikud ja lähedad töökaaslased.

Mis on lasteaia töötamise juures kõige raskem

Raske on, kui rühmas meeskond sageli vahetub. Meie rühmas on see nii just läinud. Hea, et meil on rühmas õpetaja abi Vaima, kes alati tuge ja toetust annab. Suur on ka vastutus kõigi mudilaste ees, kes päevast päeva sinu hoole alla usaldatakse.

Mida pead oluliseks töös lastega (laste kasvatamisel)

Eelkõige sõbralikkust ja üksteisega arvestamist. Samuti ausust ja viisakust. Meeldib, kui saab olla lastega võrdne partner.

Sinu enda lasteaia kogemus (lapsepõlv)

Olen Tibutare lasteaia vilistlane. Ühe aasta enne kooli käisin Nakside rühmas ja olen õpetajate Sirje ja Annely kasvandik. Mäletan, et algus oli ikka väga nutune ja kui vähegi võimalik, tahtsin koju jääda. Meelde on jäänud ka peod, mis olid väga toredad.

Millised on sinu huvid ja hovid

Meeldib looduses olla, jalutada. Vääna-Jõesuu rand on koht, kuhu ikka ja jälle läheks olenemata aastaajast. Sõidan meeleldi jalgrattaga ja külastan mõnd kontserti või head teatrietendust.

Mida tahad veel endast rääkida

Minu elukutse valikul on suur osa ka meie maja õpetajal Marikal. Just tema oli see, kes toona ütles, et mine õpi lasteaia kasvatajaks. Ju siis kogenud silm arvas, et võiks sobida. Ja sobibki! Aitäh, armas Marika!

Päikest kõigile, kevad ei ole kaugel!

Veebruarikuu sõnas ja pildis

12.veebruaril tähistasime Tibude rühma eestvedamisel **vastlapäeva**.

21.veebruaril külastasid koolieelikud (Kiisud ja Piilud) **Harku Vallavalitsust** (pildil Kiisud ja vallavanem Kaupo Rätsepp)

19.veebruaril külastasime Eesti Vabariigi 95.sünniaastapäeva tähistamiseks Sisekaitseakadeemia Politsei- ja piirivalvekolledžisse Murastes.

NÄDALATEEMAD märtsis

- **VÄRVILINE MAAILM** – Kollane. Sinine. Punane. Roheline. Valge. Must. Aga türkiis, purpur, khaki jne. Märtsikuu esimesel nädalal tutvume erinevate värvidega meis ja meie ümber.
- **RAAMATU- JA MUINASJUTUNÄDAL** – 14.märtsil on emakeelepäev. Märtsikuu teise nädala pühendamegi raamatutele, muinasjuttudele, luuletustele...
- **KEVADEMUUSIKA** – 20.märtsil kell 13.01 algab kevad. Tibutare tähistame kevade tulekut lauldes ja rõõmustades. 19.ja 21.märtsil toimub lauluvõistlus Tibutare Laululind 2013
- **KEVADPÜHAD, LIHAVÕTTED, LOODUS KEVADEL** – märtsikuu viimane nädal on vaikne ehk suur nädal – palmipuudepühast ülestõusmispühani. Nädalasse mahub suur neljapäev, suure reede, vaikne laupäev ning seejärel ülestõusmispühad. Loodus liigub jõudsalt kevade poole, mida pärast pikka ja pimedat talve kõik pikisilmi ootame...

Kaastööd Kuldmuna järgmisse numbrisse on oodatud **28.märtsiks** e-postiaadressil metoodik@tibutare.edu.ee

Oodatud jutud, pildid, teadaanded, laste jutud ja kunstitööd, töötajate mõtted, vanemate tagasiside jne

ÜRITUSED märtsis

- **13.märtsil** tähistame ülemajalise ühisüritusega **emakeelepäeva** (korraldab Muumide rühm)
- **13.märtsi** pealelõunal tulevad Tibutare külle Teelahkme lasteaia koolieelikud, et võtta mõõtu **rahvastepallis**
- **14.märtsil kell 17.30** ootame lasteaia saali kõiki lapsevanemaid ja Tibutare personali, et saada uusi ideid ja mõtteid laste kasvatamise teemadel (**koolitus „Piiride kehtestamine“**, Eesti Lastevanemate Liidu koolitaja Aivar Haller)
- **19.märtsil kell 11.00 ning 21.märtsil kell 11.00** saame nautida Tibutare tublimate laululaste esinemist lauluvõistlusel **Tibutare Laululind 2013**
- Märtsikuu on teatrikuu! **Piilude rühma** lapsed osalevad 20.märtsil Alasniidu lasteaia **teatريفestivalil** ja 27.märtsil Harjumaa teatripäeval Karsumm 9
- **22.märtsil** toimub **turvaorienteerumismäng** Tabasalu Ühisgümnaasiumis (osalevad Kiisud, Piilud, Sipsikud ja Muumid)
- **28.märtsil kell 9.30** vaatame Harri Gustavsoni pereteatri **etendust „Ja nukk saab elavaks“**

KIISUDE RÜHMA TRIIBU

Kiisude rühmas on imearmas kiisu kahe pojaga. Lapsed panid sügisel kiisule nimeks Triibu.

Meie armas Triibu oli mööda rühma seina jalutanud ja oma käpajäljed maha jätnud. Ta on meil kaval – iga käpa jälje peale ilmus üks tore väärtus. Kokku tuli neid 7: olen salliv, räägin sõnadega, olen hea sõber, olen viisakas, kuulan, hoolin ja olen aus.

Meie rühmas armastavad Triibuga rääkida lapsed siis, kui oleme jõudnud peale lõunasööki voodisse. Vahel ütleb Triibu, millest arutlema hakkame, vahel ütlevad lapsed ja teinekord tuleb jututeema päevastest sündmustest.

Oleme Triibuga arutlenud erinevatel teemadel. Oleme rääkinud vargusest ja varastamisest, oma asjadega eputamisest, loodushoiust, käitumisest, hoolivusest,

narrimisest, lemmiklooma eest hoolitsemisest, tervitamisest, asjade hoidmisest, kinkimisrõõmust ja sõnadega haiget tegemisest.

Lapsed väga hoolivad sellest, kui Triibu kapiotsast alla hüppab ja kellelegi mõne teo või sõna eest pai teeb. Triibu märkab kõiki meie rühmas.

Lõunauinakuks kaissu läheb Triibu ainult siis, kui laps on omaalgatuslikult midagi eriti väärtuslikku teinud. Enne kaissupugemist arutleme lastega koos, miks Triibu just selle lapse und valvama läheb.

Kaie Kaup, Kiisude rühma õpetaja

KRÖLLIDE TOIMETUSED VEEBRUARIS

Veebruarikuus oli meil Kröllidega lisaks igapäevastele toimetustele ka mitu suuremat üritust. Esimene nendest oli meie jaoks vastlapäev...

VASTLAPÄEV

Hommik algas rühmas tavaliselt, lapsi muudkui tuli ja tuli. Lõpuks sai neid kokku 12. Pärast hommikuputru istusime ringis ja arutasime lastega, mis asi see vastlapäev üldse on ning mida sellel päeval tehakse. Rääkisime ka nendest kommetest, mis vanasti oli. Seejärel pidimegi hakkama ruttu riidesse panema, sest veel oli vaja igale lapsele vest selga aidata. Ja juba me istusimegi bussis koos teiste rühmadega. Bussisõit oli paljudele lastele juba ise suur ahhaa-elamus. Kohale jõudes ootas meid ees üks tore onu ja hobune kaarikuga. Kohe esimestena

saime istuda pehmetesse heintesse ja meie sõit võiski alata. Lastel olid kõigil näod naerul ja kuulda oli palju kilkeid. Väikselt ringilt tulles said lapsed ise hobustele süüa anda. Algul mõni laps pelgas, aga pärast olid hobustel kohud väga täis. Et meil teisi oodates külm ei hakkaks, kutsus liikumisõpetaja Anna meid endaga jooksma. Kröllid jooksid muudkui edasi ja tagasi. Vahepeal oli selline tunne, et need lapsed saavad esimest korda rõõmuga joosta ☺. Siis juba paistiski buss ja võisime tagasi sõita. Laste jaoks oli elamus nii suur, et mõnel hakkas juba bussis uni vaikselt peale kippuma. Kuna kell oli palju ja kelkused oli ka vähe, lükkasime vastlasõidu edasi järgmisesse päeva. Jäi veel süüa hernesupp ja vastlakukkel, mida mõned lapsed sõid enda jutu järgi esimest korda. Loodame, et neile siis maitstes. Kui hakkasin unejuttu lugema, tõdesin, et paljud lapsed magasid juba poole peal. Jutu lõppedes vaatasid mind veel ainult ühed silmad ja needki läksid – klõps – kinni. Oli see vast tore päev!

... Mõodus vaid paar päeva ja juba oligi ees sõbrapäev...

SÕBRAPÄEV

Hommikul tulid paar last rühma kommidega ja teatasid, et nad tõid täna sõpradele kommi kuna täna on sõbrapäev. Istudes vaibal, uurisin lastelt, et milline on siis hea sõber ning kas sõpru peab ainult sõbrapäeval meeles pidama.

Hea sõber on see, kes...

- jagab oma asju teistega (Taaniel)
- ei valeta (Mart)
- mängib minuga (Sebastian)
- ei tee teisele lapsele haiget (Rasmus)
- võttis kaasa ühe paberi ja lubas mulle ka seda (Georg Artur)
- ei komista teisele lapsele otsa ja vaatab ikka ette ka (Sebastian)
- helistab sõbrale, kui tahab talle head meelt teha (Grete-Liis)

Üheskoos jõudsimme ka arvamusele, et sõpradega peab iga päev ilusti ja viisakalt käituma, siis me oleme kõik head sõbrad. Sõbrapäev on lihtsalt üks eriline päev, mis tuleb meile meelde, kui palju sõpru meil on. Ja meil on palju sõpru lasteaias, tervelt 7 teist rühma. Mõtlesime, et meisterdame neile kaardid ja viime kõik koos nendele rühmadesse. Mõeldud – tehtud! Võtsime siis ilusa pika rivi ja hakkasime mööda koridori otsima, millistes rühmades on lapsed ja andsime neile järjest kaarte ja soovisime head sõbrapäeva. Nii mõnestki rühmast anti meile vastu kommi ja see tegi laste meeled eriti rõõmsaks. Ringkäigult tagasi jõudes saime endal suu magusaks teha ja läksime õue. Paljud lapsed polnud teistes rühmades käinudki. Õues arvasid väiksed Krõllid, et teistel rühmadel oli kindlasti hea meel ja meil on hea meel, et meil on nii palju sõpru, keda meeles pidada.

...Uue nädala alguses tähistasime ees ootavat Eesti Vabariigi sünnipäeva...

EESTI VABARIIGI ISESEISVUSPÄEV

Sel aastal otsustati, et teeks Eesti sünnipäeval midagi teistmoodi. Otsustati, et läheme lastega politsei- ja piirivalvekolledžisse. Jälle ootas ees bussisõit, mis taas kord pakkus lastele suure elamuse. Kohale jõudes ootasid meid ees mundris naised ning kaks maskotti – ilves ja kotkas, kes tervitasid lapsi. Edasi minnes näidati lastele politseikoera. Mundris mees rääkis lastele, kuidas politseikoeri on palju õpetatud ja nad on targad ning seetõttu teevad ka oma tööd hästi. Lastele näidati ka mõned trikid, mida koer teha oskab. Laste suust kuuludus: „Ohhsaa.“ Kuid see ei olnud veel kaugeltki

kõik. Edasi said lapsed vaadata, katsuda ja isegi sees istuda politseiautos. Nad said rääkida valjuhääldisse ning tööle panna vilkureid ja sireeni. Laste, eriti poiste, jaoks oli see „täiega lahe“! Veidi aja pärast näidati neile ka piirivalve helikopterit. Oli see vast üks tehnikat täis päev! Tagasi lasteaeda jõudes ei kuulnudki muud, kui politseiautodest ja helikopteritest. See oli ka peale lõunaune magamist esimene teema, millest lapsed rääkima hakkasid. Tundub, et nad said sealt tõelise elamuse ja päev oli tõesti vahva!

Eesti Vabariigi sünnipäevaks meisterdasid lapsed koos Gaidiga hästi toredad Pika Hermannini tornid, mille otsas lehvisid ilusad sini-must-valged lipud. Palju õnne Eestile!

...Selline oli vaid väike osa meie veebruarikuust, aga see oli kindlasti see osa, mis pakkus meie lastele kõige rohkem emotsioone. Täname kõiki, kes meiega koos nendest üritustest osa võtsid! Teid tänab Krõllipere.

VAPRAD MATKASELLID

TALV IKKA VÄLJAS VÕIMUTSES,
KÜLM, LUMI KÕIKI KIMBUTAS.
SOOJAD RIIDED RUTTU SELGA,
LAPSED TALVE KÜLL EI PELGA.

TALISPORDINÄDAL OLI TÄIES HOOS,
JA NAKSID, MUUMID ÜHESKOOS,
OTSUSTASID METSA MINNA,
VIIRUSED JA PISIKUD JÄTTA SINNA.

HOMMIKUL ILM EI OLNUD KIITA,
NÜÜD EI TOHTIND AEGA VIITA.
TUUL MEID TAGANT KIIRUSTAS,
LUND TA TUISUKS KEERUTAS.

PEAGI JÕUTI METSA RÜPPE,
LUMETUISEK VAID VAIBUS HETKE.
ÜMBRITSEV OLI JUSTKUI UNI,
KÕIKJAL AINULT LUMI, LUMI.

KUIVAND KÕRRED, PÕÕSAD, PUUD,
MEENUTASID MISKIT MUUD.
NAGU MUINASJUTUS KÄIKS,
LOODUS IMELINE NÄIS.

MISKI LAPSED SEISMA SUNDIS,
SEST NII MÕNELEGI TUNDUS,
SIIN ON KARU HEITNUD TUTTU,
VIST PEAB ÄRA JOOKSMA RUTTU.

HIRMUKS PÕHJUST MINGIT POLNUD,
METSAMEHED SIIN ON OLNUD.
OKSAD SUURDE KUHJA KANDNUD,
LUMI VAIKSELT PEALE LANGEND.

ÕPETAJAD TEGID NALJA:
„KOHE TULEB KARU VÄLJA!”
ÜHISPILT SIIS TEHTI KÄHKU,
TALIMATK SAI OMA JÄTKU.

LUND AGA SADAS AINA JUURDE,
TUUL SEE LISAS JUURDE TUURE.
VASTU VÕETI OTSUS UUS-
MATK EI JÄTKU ENAM KOOS.

MUUMIDEL OLII JAKSU ROHKEM,
NAKSIDELT HAKKAS KUULMA OHKEID.
NII NAD LÄKSID OMA TEED,
KAUGELT KOSTIS HÕIKEID VEEL.

NAKSID KA EI ANDNUD ALLA,
LOODUSPARKI JÕUDSID VÄLJA.
VEIDI PUHKUST JALAD SAID
JA SIIS KOJU JALAMAID.

MÕNI LUND TEEL SUHU PEITIS,
KEEGI LUMEVALLI HEITIS.
KIIREMAID TULI PEATADA,
AEGLAHEMAID JÄRGI AIDATA.

LÕPUKS LASTEAEDA JÕUTI,
SÜÜA, JUUA KOHE NÕUTI.
PALGEIL PUNA, SILMIS SÄRA,
RÜHMAST KOSTUS RÕÕMUS KÄRA.

TALVETAADILT MATKASELLID,
ÕIGE ILMA OLID TELLIND.
MATK SEE LÕPPES NAGU VAJA,
DIPLOMI JA MEDALIGA.

LÕUNALAUAS JUTUKS TULI,
MIDA KEEGI METSAS NÄGI.
MULJED MATKAST KÕITSID LAPSI,
SIIS AGA RUTTU VOODI VUPSTI.

VÄSIMUS SEE VÕTTIS VÕIMUST,
UNES NÄHTI MATKAL KÄIDUST.
ÕHTUL EMAD- ISAD KA,
UUDISEID SAID KUHJAGA.

**Rebasepoisid leidsid kord purika,
leidsid kord purika,
suure kui kurika.**

**Purikat limpsiti,
purikat lakuti,
purikat kõigile poistele pakuti.**
/E.Esop. Purikalimpsijad/

Nii algavad ühed luuleread rebasepoistest ja nendest ahvatlevatest jääpurikatest. Ega siis muumikad ka kehvemad nendest rebasepoistest ei tahtnud olla. Nemad ju ka nii uudishimulikud ja seiklushimulised.

Ühel päeval tuligi meile hea mõte hakata ise purikaid meisterdama, sest me lihtsalt ei jõudnud ära oodata nende päris purikate „kasvamist“.

Mõeldud-tehtud, nii tavatsevad muumikad öelda, kui mingi otsus on ühiselt vastu võetud. Selleks tegevuseks oli meil vaja väikest tükki kilet ja natuke fooliumit. Kilet selleks, et purikale vormi anda ning fooliumit selleks, et purikale sira ja sära lisada. Laste ülesandeks oli tegevuses näidata seda, kuidas saadakse hakkama kile voltimisega ning fooliumisse mässimisega.

Tuleb tõdeda, et pealtnäha lihtne tegevus võttis nii mõnegi väikese muumika ohkama ja kukalt kratsima. Kuid nagu vanasõna ütleb: kus häda näed laita, seal tule ja aita. Nii ka selles tegevuses tõttas appi rõõmus ja rõõsa muumimamma, kes õpetas lastele õigeid töövõtteid ja kasulikke nippe.

Natuke pusimist ja valmis nad saidki, need siravad ja säravad päris omad purikad.

Edasi rändasid need jääpurikad juba mamma õhutusel õue, kus iga purikas leidis omale just selle õige rippumise koha. Kellel puu otsas, kellel põõsas. Mõnel isegi rõdu äärel.

Tore oli laste säravaid silmi vaadata ja näha nende siirast rõõmu tehtust. Poisid leiutasid kohe mängu „Püüa purikat“. Mängus oli igal mängijal 3 viset. Mängu käik: märgistatud kauguselt pidi iga mängija lumepalliga jääpurikale pihta saama. Punktid loeti üle ning parimatele ja täpsematele viskajatele olid ka välja pandud pisikesed auhinnad.

Siinkohal väike soovitus. Õuesõpet planeerides ei pea iga kord tervet tegevust õues planeerima, vaid üks pool tegevusest võib olla toas ja teine pool õues. Selliselt tegutsedes saavutame selle, et lapsed saavad kogeda põnevat hommikut toas ja boonuseks ühe sisuka õuesoleku aja, punased põsed, rõõmsa meele ja kuhjaga häid emotsioone.

Selleks jõudu ja jaksu teile!

Muumimamma Helin Laimets

Praktika Tibutare Lasteaias

Tallinna Ülikooli Pedagoogilise Seminari üliõpilasena asusin liikumisõpetaja praktikale Tibutare Lasteaeda. Esimesel päeval (29.02) lasteaia uksest sisse astudes, vaatasid mulle vastu ainult ülrõõmsad inimesed ja see tõi ka endale naeratuse näkku. Seejärel kõlas vastuvõtuks lause: „Mis Sind nii rõõmsaks teeb, tulid ju praktikale“. Aga rõõmsaks tegigi mind see, et olin sattunud praktikale, kus juba esmamulje oli väga positiivne ja see süstis positiivsust ka endasse.

Seejärel tegi Kaire Kollom mind tuttavaks kogu maja ja seal olevate õpetajatega ning üllatuseks olid sama positiivsed ja toredad kui uksest vastutulnud inimesed ka kõik ülejäänud selles armsas majas olevad inimesed. Igast rühmaruumist sisse astudes vaatasid vastu rõõmsad õpetajad oma rõõmsate lastega. Mida peale naeratuste veel väga tähele panin ja välja tuua tahaksin, olid väga huvitavad ja lähedad ideed/tööd rühmaruumides. Rühmaruumid olid täis vahvaid laste tehtud töid, mis mind väga köitsid.

Seejärel sain tuttavaks liikumisõpetajaga, kelle juurde siis praktikale asusin. Praktikapäevad liikumisõpetaja Annaga olid väga huvitavad ja õpetlikud. Anna kui üliaktiivne, positiivne ja tubli õpetaja, suutis liikumistegevusi läbi viia huvitavamalt, kui olen kunagi varem näinud. Anna jagas mulle oma materjale ja mõtteid, mis on mulle kindlasti tulevikus suureks abiks. Olen väga rahul, et valisin praktika lasteaiaks just Tibutare ja õpetajaks sain just Anna, kuna tänu Annale lahkusin praktikalt väga suure kogemuste pagasiga.

Mainimata ei saa jätta ka lasteaia ruume, mis mind imestama panid. Õppeklass oli üks neist, kus veetsin palju aega ja sinna astudes mõtlesin alati, et igas lasteaias võiks selline ruum olla, mis on täis nii vahvaid ning huvitavaid mängu- ja vahendeid. Teiseks imestama panevaks ruumiks oli kunstiklass, mis oli täis põnevaid töid ja vahendeid. Ja muidugi ei saa mainimata jätta suurt saali, kus veetsin palju aega liikumistegevusi läbi viies.

Minu suureks üllatuseks oli ka see, et kogu personal sai omavahel väga hästi läbi. Olen olnud juba päris paljudes lasteaedades praktikal, aga sellist koostööd ja head läbisaamist kogu personali vahel pole ma varem kohanud. Kokkuvõtvalt võin öelda, et praktikast on jäänud vaid väga positiivsed mälestused. Minu praktikapäevad selles soojust kiirgavas lasteaias ja positiivsete inimeste keskel olid väga toredad ja meeldejäävad!

Päikest!

Kaia Mägi
TLÜ Pedagoogilise Seminari üliõpilane

**Laste arvamusi ja mõtteid edastasid
õpetaja Merilin Vihand ja
lapsevanem Sten Luik. Suur tänu!**

Eric-Ludvig (6a): „Kuule, tead! Mul ükskord õde imestas ära, kukkus ka.“ Elise parandab teda. Eric-Ludvig: „No olgu, olgu. Mimestas siis ära.“

Georg (6a 2k): „Minu koeral oli suvel puuk. Nii suur nagu šokolaadikomm. Ja tal oli puugibeebi küljes. Isa ja beebi.“

Saara (4a 9k) räägib vanaemaga telefonis: „Vanaema! See sinu antud pasteet oli nii hea, et issi andis selle kassile.“ (tegelikult sai kass lakkuda pasteedikarbist jääke)

Rasmus (4a 5k): „Eesti riigis on keelatud inimesi süüa ja vangistada! Ainult pahased võib.“

Rasmus (4a 5k): „Surma juttu ei tohi rääkida, see on kurb ja paha.“

Mis võib viidata lugemisraskuse kujunemisele

Elades tänapäeva tekstirohkes keskkonnas tuleb võtta tõsiselt raskusi tähtede-häälikute selgeks saamisel. Lugemisraskus koos kirjutamis- ja arvutamiskusega kuuluvad õpiraskuste koosseisu. Õpiraskustega õpilased moodustavad rohkem, kui poole kõigist hariduslike erivajadustega õpilastest. Seega on lugemisraskusel suur roll hariduslike erivajaduste tekkele koolis üldse.

Oluline on märgata lugemisraskuse riskile viitavaid märke eelkoolieas enne lugemisoskuse kujunemist ja neid arendada, et vältida tuleviku probleeme. Koolimineku eelduseks on minimaalne lugemisoskus. Kuid oluline pole mitte üksnes kiire lugemine, vaid häälikute ja sõnadega erinevate operatsioonide sooritamise oskus. Laps peab suutma häälikuid sõnades asendada, nende järjekorda muuta, eelmist ja järgmist häälikut leida, teistest pikemini hääldatavat häälikut ära tunda. **Kindlasti peab ta loetust aru saama!** Lugemise funktsionaalsus on olulisem, kui üksnes kiire mehhaaniline lugemine.

Mida märgata!

- Kõnearengu hilistumisest annavad märku üldine segane hääldus, kaua aega püsiv nõudne kõne, nooremale eakohale iseloomulik sõnavara ja lauseehitus. Hilistunud kõne järgib üldjoontes eakohast kõne- ja keelekasutuse arengut, kuid jääb tempos ja mahus alla eakaaslaste kõne- ja keelekasutusest. Hiline kõne areng, eriti koos kõnehäirete esinemisega perekonnas, suurendab oluliselt lugemisraskuse kujunemise riski.
- Nimetamisoskus võimaldab omandatud sõnu mälusalvest leida ning vajadusel kasutada. Hästi arenenud ning kiiresti toimiv nimetamisoskus on ladusa kõne- ja keelekasutuse ning hilisema lugemisoskuse üks aluseid. Raskused nimetamisel väljenduvad sõnade mitteleidmises või aeglases leidmises, mittesobivate sõnade aktiveerumises ning kasutamises (näiteks maja asemel kodu), sõna või sõna alguse kordamises. Madalat nimetamiskiirust koos paljude vigadega peetakse lugemisraskuse riski kujunemise ennustajaks. Kõne- ja keelekasutuse häiretega lastel on sageli ühe komponendina häiritud ka nimetamisoskus ja kiire nimetamise oskus. Nimetatud lapsed moodustavad lugemisraskuse riskirühma.
- Raskused tähtede õppimisel avalduvad järgmiselt: lapsele ei jää tähed meelde, laps ei seosta tähti vastavate häälikutega ning pidevalt segustab sarnaseid tähti ja häälikuid. Need tunnused viitavad tajude, mälu ja verbaalse mõtlemise raskustele ning väärivad täit tähelepanu.
- Kõne mõistmise iseärasustest viitavad lugemisraskuse riskile aeglane või puudulik sõnade äratundmine, eriti tüüpiline on raskus häälitud sõnade äratundmisel. Laps võib sõnu segustada nii kõlalise kui ka tähendusliku sarnasuse alusel (näiteks vähk – rähn, kapp – riiul, vihik – raamat).

Klassikalisteks lugemisraskuse riski määramise võteteks peetakse kingapaelade sidumist, ülestõstetud käega teiselt poolt pead kõrva katsumist, juuste kammimist kuklast ning nõopide ja tõmbelukkude avamist – sulgemist. Tähelepanu väärivad ka oskused kõrge ja lukke kinni – lahti keerata, kääridega lõigata, kiigele hoogu anda, jalgrattaga sõita, see tähendab tegevuste sooritamine, milles on ühendatud motoorne ja sensoorne aspekt ning oma keha tunnetamine.

Töömälu väike maht ja aeglane toimimine on lugemisraskuse tekkel võtmeteguriks. Lugemisraskuse riski korral suudab laps säilitada töömälu sedavõrd väikest hulka informatsiooni, et lugemaõppimine ja hiljem lugemise protsess takerdub. Väheste verbaalse töömälu mahuga lapsed suudavad ära õppima väikese hulga tähti ja häälikuid. Ajal, kui eakaaslased hoogsalt õpivad juurde uusi tähti, tunduvad nemad olevat „kinni jäänud“ oma õpitud tähtede juurde. Läheb märgatavalt pikk aeg enne, kui sellele hulgale lisandub uusi tähti. Lugemisprotsessis säilib neil lastel töömälu piiratud arv tähti ja häälikuid, mis ei võimalda ka

kõige lihtsamate sõnade kokkulugemist ja äratundmist. Äratuntud sõnal ei pruugi olla eesmärksõnaga ühtki ühist tähte-häälikut ning õpetajad ja vanemad võivad pidada selle põhjuseks lapse tähelepanematust, huvipuudust või väheseid vaimseid võimeid.

Lugemisraskuse riskiga lastele on tõeline väljakutse järjestamist ja ajastamist nõudvate tegevuste läbiviimine (näiteks õuemeinekuks rõivastumisel on mõistlik jätta kindad, sall ja müts viimaseks, siis kui pluusid – kampsunid – püksid korralikult seljas ja mitte keerutada salli kaela ümber kindad käes ja pluus üht varrukatpidi seljas).

Verbaalse külje pealt on häired järjestamisel, ajastamisel ja automatismide tekkel otseselt seotud lugemisraskuse riskiga. Oskus liikuda ühelt tähelt teisele (järjestamine), saada kiiresti kätte häälik-tähe vastavus (automatism) ning vaadata silmadega tähti ja öelda suuga häälikut (ajastamine) on lugemisoskuse omandamiseks hädavajalik. Tuletades meelde tähti ja neile vastavaid häälikuid kulub lapsel aega ja energiat sedavõrd palju, et sõna lõppu jõudes on algus juba ununenud. Sõna kui terviku äratundmisest või tähenduse taipamisest ei saa sellisel juhul juttugi olla. Võimatu on lugeda, kui silm seikleb ühelt realt teisele, häälik-tähe vastavus ei ole automatiseerunud.

Tõsiseks ohumärgiks tuleb pidada ka seda, kui laps pikema perioodi jooksul ja korduvalt välistab lugemisega seotud mängulised tegevused ja lugemismängude asemel valib pidevalt muud mängud (liikumismängud, niisama sihitult tormamine, ka vaikne tegevusetuselt istumine).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lugemisraskuse riskile viitavad lugemiseelses eas kõige kindlamalt raskused järgmistes oskustes või kognitiivsetes protsessides: fonoloogilised oskused, kiire nimetamine, tähtede tundmine, töömälu ning kõne- ja keeleoskused. Oluline on märgata ja vahet teha, kas lapse lugemisraskuse on põhjustanud mittepiisav lugemiskeskond või bioloogilised kaasasündinud tegurid. Täit tähelepanu ja pühendumisega toetamist vajavad mõlema grupi lapsed.

Mida varem alustada lapsega sihipärast tööd, seda paremini on võimalik teda kooliks ette valmistada ning toetada lugemisoskuse kujunemist.

Mõned sõna- ja häälikumängud, mida saab mängida pikkadel jalutuskäikudel või autosõitudel.

1. Kuula! Mis häälik on sõna alguses, lõpus? (taevas, taevas)
2. Milline häälik on enne E-d? Pärast V-d? (taevas, taevas)
3. Mõttele sama häälikuga algavaid sõnu! (taevas, talu, tere, toit, tool)
4. Ütle sõna selle häälikuga, millega eelmine sõna lõpeb! (taevas – seen – nali – isa – ahv – voodi – ilm – moos)
5. Võtan sõnast esimese hääliku ära, mis jääb järele? (Priit – riit, pauk – auk, kuus – uus, suss – uss, konn – onn, pann – Ann)
6. Mõistatamine: „Ma näen midagi, mida ka sina näed. Selle sõna alguses on **P** mis sõna see on?“ (pilt, pall, pliats)
7. Riimitamine: „Kas tead mõnda sõna, mis riimuks sõnaga puu?“ (kuu, luu, suu; riul – viul; karu – taru, maru, aru, varu; tibu – vibu)
8. Aita lõpetada luuletus!
Väljas sajab laia lund, karu magab ...
Minu valge hani täna plehku ...
Konna-Lonni trilla – tralla, tegi pesa silla ...

Logopeed Aade Rosik

Allikad:

1. Ajakiri „Eripedagoogika“ nr 40
2. Kogumik „Lapsevanematele erivajadusega lastest“. Kirjastus Atlex 2008.